

Матяш І. І.
магістрант спеціальності «Початкова освіта»
Молнар Т. І.
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

САМООСВІТА ВЧИТЕЛЯ ЯК НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті порушується проблема самоосвіти педагога. На основі аналізу наукової літератури визначено стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці, уточнено сутність та зміст поняття «самоосвіта».

Ключові слова: самоосвіта, самоосвітня діяльність, вчитель початкової школи.

Концепція Нової української школи, Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту» висвітлюють основні вимоги до педагогічних кадрів та рівня їхньої підготовки. Необхідність самоосвіти диктується, з одного боку, самою специфікою вчительської діяльності, її соціальною роллю, з іншого боку, реаліями і тенденціями, що пов'язані з постійно мінливими умовами педагогічної праці, потребами суспільства, еволюцією науки і практики, зростаючими вимогами до людини, її здатності швидко і адекватно реагувати на зміну суспільних процесів, готовності перебудовувати свою діяльність, вміло вирішувати нові, більш складні завдання.

Проблема самоосвіти вчителя є багатогранною. Деякі її аспекти висвітлено в працях науковців за такими напрямками: проблема самоосвітньої діяльності вчителя в історико-педагогічному контексті (Л. Айзенберг, Я. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський та ін.); самоосвіта як складова самовиховання, самовдосконалення та саморозвитку (В. Зав'ялова, І. Котова, В. Слобідчиков та ін.); методи самоосвітньої діяльності (Ю. Бабанський, О. Дубасенюк, А. Іванченко, Н. Сидорчук та ін.); форми організації самоосвіти у сучасній педагогічній практиці (Л. Глушко, О. Демченко, М. Мізюк, Є. Нейко та ін.).

Мета статті полягає в обґрунтуванні сутності та змісту самоосвітньої діяльності вчителя початкової школи.

Сучасні вимоги до педагога на перше місце ставлять систематичну самостійну роботу з розвитку професійної компетентності, поглиблення його теоретичних знань та практичних умінь. Відтак, проблема самоосвіти стає все більш

актуальною.

У педагогіці самоосвіта визначається як логічно побудована, чітко спланована система підвищення особистістю свого рівня знань, розширення кругозору, тобто постійна робота над удосконаленням особистості.

Професор С. Гончаренко, уточнюючи це визначення, стверджує, що самоосвіта – самостійна освіта, отримання системних знань у певній галузі науки, техніки, культури, політичного життя, яка передбачає безпосередній інтерес особистості в органічному поєднанні із самостійністю при вивченні матеріалу [2, с. 296].

Зазначимо, що досить вільно трактує співвідношення понять «самоосвіта», «самовиховання», «саморозвиток», «самовдосконалення» Г. Коджаспірова. Автор зазначає, що все людське життя є джерелом постійного саморозвитку й самоосвіти, отже, у такому контексті ці поняття виступають як синоніми; з іншого боку, під самоосвітою вона розуміє «спеціально організовану, самостійну, систематичну пізнавальну діяльність, спрямовану на досягнення визначених особистісних чи суспільно значущих освітніх цілей» [3, с.235].

Широко трактує самоосвіту О. Шукліна, розглядаючи її як вид вільної діяльності особистості (соціальної групи), що характеризується її вільним вибором і спрямований на задоволення потреб у соціалізації, самореалізації, підвищенні культурного, освітнього, професійного й наукового рівнів. Погоджуємося з думкою автора про те, що самоосвіта – це по-справжньому вільний і в той же час найбільш складний вид освітньої діяльності, оскільки пов'язаний із процесами саморефлексії, самооцінки, самоідентифікації й виробленням умінь і навичок самостійно набувати актуальні знання і трансформувати їх у практичну діяльність [1].

М. Кузьміна відзначає, що самоосвіта – це самостійна, цілеспрямована пізнавальна діяльність, що здійснюється без детального керівництва ззовні; мета, шляхи її досягнень, час, методи занять, джерела отримання знань плануються тим, хто вчиться, й проходить за ініціативи особи, яка самостійно оволодіває знаннями.

А. Громцева, визначаючи самоосвіту як цілеспрямовану систематичну пізнавальну діяльність, зауважує: така діяльність скерована особистістю і слугує для удосконалення її освіти, є неперервним продовженням загальної і професійної освіти, завдяки якій актуалізується і розширюється спектр знань, заповнюються прогалини у духовному розвитку людини.

Цікавим є погляд В. Оконя на проблему самоосвіти. Він вважає, що оптимального рівня самоосвіта досягає тоді, коли вона перероджується на постійну потребу людини, стає підставою освіти особистості протягом життя, основою її поведінки та способу життя. Автор наголошує, що самоосвіта є фактором якісних свідомих перетворень особистості й самореалізації власної індивідуальності [4].

Українська дослідниця Н. Терещенко зазначає, що самоосвіта – педагогічно організований, обумовлений внутрішніми мотивами процес самостійного набуття знань, додаткових до тих, які людина отримує в процесі навчання.

Відомий науковець В. Лозовий доводить об'єктивну необхідність самоосвіти і вважає її активним, плідним і ефективним засобом формування професійних і загальнокультурних якостей фахівця будь-якого профілю. Вважаємо цікавою його думку, що самоосвіта оновлює й узагальнює інтелектуальний потенціал людини, підвищує її загальнокультурний рівень і професійну ерудицію, сприяє творчому застосуванню отриманих знань [5].

Аналіз наукових джерел дає можливість зробити висновок, що далеко не всі вчені однозначно трактують зміст поняття «самоосвіта». Однак, незважаючи на різноманітність поглядів щодо розуміння сутності самоосвіти, всі дослідники вважають, що вона є пізнавальною діяльністю й не може здійснюватися сама по собі. Основою самоосвіти є знання, отримані в процесі організованого навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верченко Н. Самоосвітня діяльність педагога в міжкурсовий період / Н. Верченко // Нова педагогічна думка. – 2008. – № 4. – С. 127-130.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Зязюн І. А. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І. А. Зязюна. – Київ : Віпол, 2000. – 636 с.
4. Рідкоус О. В. Підготовка вчителя до самоосвітньої діяльності як складова його професійного зростання / О. В. Рідкоус // Педагогічний альманах: збірник наукових праць. – 2008. – С. 132-139.
5. Себало Л. І. Підготовка майбутніх вчителів початкових класів до самоосвітньої діяльності: теоретико-методологічний аналіз / Л. І. Себало // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання :

збірник наукових праць. – К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. – Вип. 10. – С.67-75.

The article addresses the problem of self-education of a teacher. On the basis of the analysis of scientific literature, the state of the problem under investigation in the pedagogical theory and practice is determined, the essence and content of the concept of «self-education» are specified.

Key words: self-education, self-education activity, elementary school teacher.

УДК 373.3.016:502.2:598.2

Машіко Е. М.
студентка 5-го курсу спеціальності «Початкова освіта»
Кузьма-Качур М. І.
к. пед. н., доцент,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ ОРНІТОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА

У статті подано характеристику видів орнітологічних знань, що вивчаються на уроках природознавства в початковій школі. Автором здійснено аналіз чинної програми природознавства з метою виокремлення основних понять з теми дослідження.

Ключові слова: біологічні поняття, орнітологічні знання, птахи, природознавство.

Удосконалення системи національної освіти передбачає вирішення низки педагогічних завдань, до числа яких належить формування системних знань учнів про природу. Ознайомлення дітей зі світом природи є найважливішим засобом формування гармонійної, всебічно розвиненої особистості, що володіє знаннями й навичками адекватної поведінки у природі. В умовах реформування сучасної початкової освіти актуальними завданнями освітніх закладів є розвиток у дітей позитивних природних якостей, створення середовища для самовизначення кожного учня. У процесі поглиблення знань та уявлень в молодших школярів про природні явища, про життя рослин і тварин, про творчу працю людей, учитель пробуджує в них живий інтерес до навколишнього світу, бажання пізнавати, оберігати та